СРПСКИ ЈЕЗИК

ГРАМАТИКА, ПРАВОПИС, ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

УЏБЕНИК ЗА ТРЕЋИ РАЗРЕД ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

НОВА ШКОЛА

ЂАКУ ТРЕЋАКУ

Уз читанку ево и уџбеника
за учење српског језика.
Ту су правопис и граматика,
језичке културе лепа слика.

Врсте речи знаш већ од раније,
сад ће ти знање бити потпуније.
Требало би да научиш још и ово:
кад се пише велико, а кад мало слово.

Сазнаћеш у којој се прилици
и на који начин пишу наводници,
како описати птицу или мајку,
како препричати догађај ил' бајку.

Из овог уџбеника ти ћеш много научити,
У својој свесци знање ћеш применити!

ВОДИЧ КРОЗ УЏБЕНИК

 ПАЖЉИВО ПРОЧИТАЈ

 ПРИМЕРИ

 ЗАПАМТИ

 НАУЧИ

 ПИТАЊА И ЗАДАЦИ

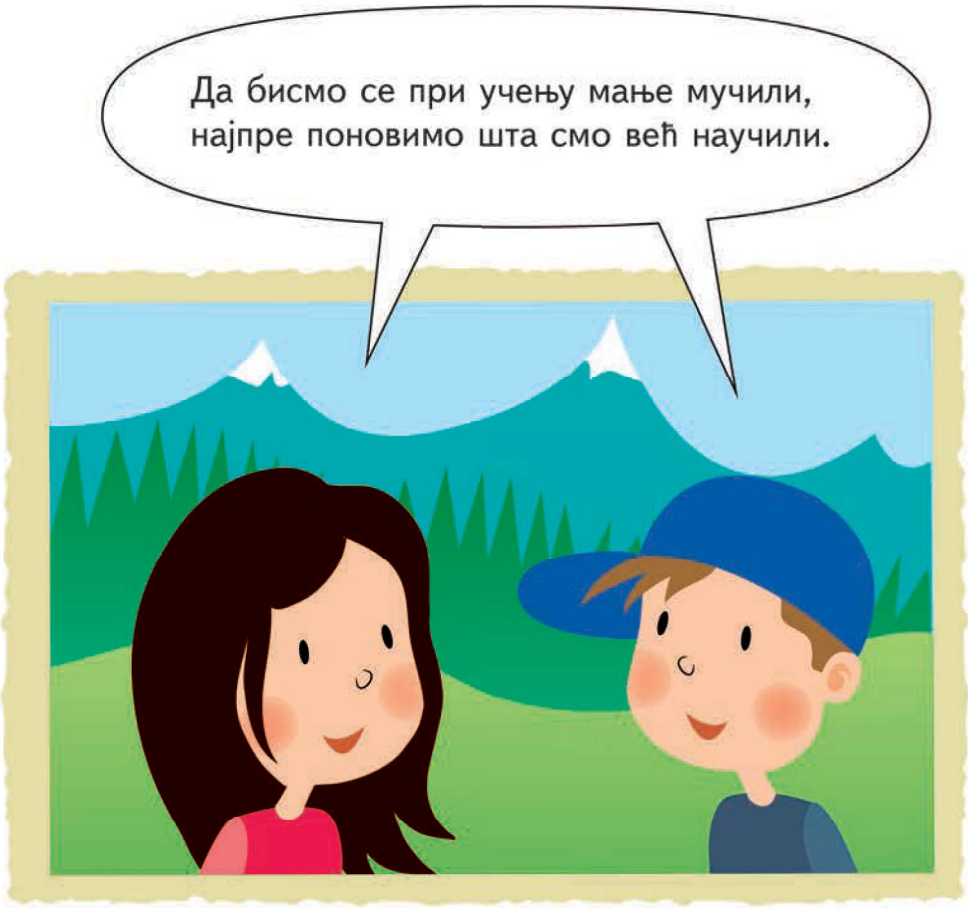
 ПОНОВИ

 НАПИШИ

Додатно знање о граматичким правилима и правопису српског језика потражи у књигама:

1. *Правопис српског језика*, Матица српска, 2011. Нови Сад
2. *Занимљива граматика,* Милан Шипка, Прометеј, 2010. Нови Сад

ОВО ЗНАМ
(поновимо)

ПОНОВИМО

1. Напиши слово, реч и реченицу.

_____ _____ _____.

2. Допуни реченице.

У нашем језику има 30 _____. Изговорене гласове записујемо _____. Сваки _____ записујемо одговарајућим _____.

Најмањи део изговорене речи је _____. Најмањи део написане речи је _____.

3. Прочитај реченице и заокружи ДА или НЕ.

Изговорене речи су састављене од гласова. Написане речи су састављене од слова. Написане реченице су састављене од речи.

ДА НЕ

4. Допуни.

У нашем језику има _____ самогласника и _____ сугласника.

5. Поред тачне тврдње напиши Т, а поред нетачне тврдње напиши Н.

Слог је део речи који изговарамо једним отварањем уста. _____

Број слогова у речи зависи од броја сугласника у тој речи. _____

Самогласници могу сами да чине слог. _____

Слогови настају повезивањем самогласника и сугласника. _____

Број слогова у речи зависи од броја самогласника у тој речи. _____

6. Следеће речи подели на слогове.

кутија _____ учитељица _____ клупа _____

7. Заокружи ДА или НЕ.

Реченицама изражавам своје мисли. ДА НЕ

8. У сваки ☐ напиши одговарајући правописни (интерпункцијски) знак.

Где си провео школски распуст ☐ Деца се играју у парку ☐

Молим те, поједи јабуку ☐ Кад идеш у шетњу ☐

Данас ћу ићи у биоскоп ☐ Браво, иди десно ☐

9. За сваку реченицу састави питање на које ћеш као одговор добити подвучене речи.

Ана има девет година. _____

Иван је летовао на планини. _____

Пас је весело махао репом. _____

10. Допуни започете реченице.

Зовем се _____.
(име и презиме)

Мој најбољи друг је _____.
(име, презиме, надимак)

Великим почетним словом пишу се _____

_____.

11. Препиши правилно следеће реченице.

мој друг лука јакшић живи у селу дубони.

_____

ванћин пас жућа воли да плива у реци сави.

_____

12. Црвеном бојицом заокружи речи које именују бића, а плавом бојицом заокружи речи које именују предмете.

чаша голуб веверица шешир оловка Снежана

тањир висибаба шоља храст мачка

13. Допуни реченице речима које означавају радњу.

Ивана _____ клавир. Бака _____ чарапе.

Веверица _____ по дрвећу. Ученик _____ књигу.

14. Повежи написане речи и врсту речи којој припадају.

зелен • сат • именице • весела • кувати

стајати • спавати • придеви • клупа

брдо • вредан • глаголи • фијукати

• пажљив

15. Заокружи описне придеве.

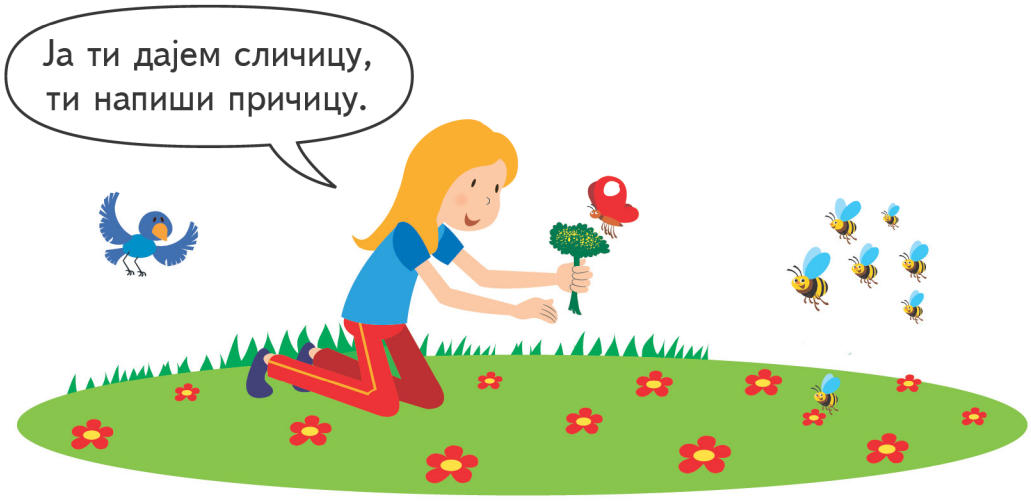
Жуборила је бистра и хладна вода.

Пут је био узак и кривудав.

Деца су се играла на расцветалој ливади.

Птичице су скакутале по разгранатом дрвету.

16.

_____

_____

_____

_____

ГРАМАТИКА

- ИМЕНИЦЕ
- ПРИДЕВИ
- ЗАМЕНИЦЕ
- ГЛАГОЛИ

ЗБИРНЕ ИМЕНИЦЕ

ЈЕСЕН У ПАРКУ

Захладнело је. Осећа се долазак ране јесени. У парку су се расцветале хризантеме, јесење **цвеће** пријатног мириса. Листопадно **дрвеће** остаје без своје **одеће**. Увело **лишће** жути и опада. Ветар га разноси на све стране. Вредни радници неуморно раде у парку.
Сакупљају опало **лишће** и секу суво **жбуње** и **грање**.
Ето, то је јесен у парку.

Којој врсти речи припадају истакнуте речи у датом тексту?

.....

У наведеном тексту истакнуте су **збирне именице**: **цвеће**, **дрвеће**, **одећа**, **лишће**, **жбуње** и **грање**. Оне означавају збир (мноштво) нечега што припада истој врсти и чини једну целину.

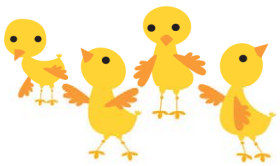
Ако је пред нама збир бића и предмета, мноштво у коме се они не могу пребројати, онда употребљавамо **збирну именицу**.

то грање

то дрвеће

та пилад

то лишће

то цвеће

та дугмад

Збирне именице немају уобичајени облик рода и броја. Немају облик за множину. Својом једнином означавају збир више предмета и бића. Род збирних именица одређује се помоћу речи **тај**, **та**, **то**.

збирне именице

1. Погледај слике и допуни реченице.

Ово је _____.

Ово су _____.

Ово је _____.

Заједничке именице су _____ и _____. Збирна именица је _____.

2. Од датих заједничких именица напиши збирне именице.

дрво – _____ корен – _____ трн – _____

кестен – _____ цвет – _____ камен – _____

3. У датим реченицама заокружи збирне именице.

- Мајка је на пијаци продавала украсно жбуње и разнобојно цвеће.
- Унучад су чувала бакину јагњад и јарад.
- Дедина колиба је направљена од прућа и дрвећа.

4. Допуни реченице одговарајућим збирним именицама.

- Шумски пут је прекривен трулим _____ и опалим _____.
- Наше двориште је препознатљиво по разноврсном _____.
- Украсно _____ је улепшавало бакину башту.
- Мајка је напунила јастук кокошјим _____.

5. Напиши реченицу у којој ћеш употребити именицу деца.

_____

6. Спој линијом заједничку именицу са одговарајућом збирном именицом.

орден •	• пруће
прут •	• бусење
бусен •	• ордење

ГРАДИВНЕ ИМЕНИЦЕ

НОВА КУЋА

Мој деда Петар је одлучио да у свом дворишту сагради нову кућу. Сви смо се радовали. Деда је грађевински радник и предводиће екипу која ће бити на градилишту. Организовао је довоз грађевинског материјала и распоредио раднике. Из камиона су истоварени: песак, камен, креч, дрво, цигла и гвожђе. Почела је градња. Радници су ископали темељ, ставили гвожђе и већу количину смеше од шљунка, цемента и воде. Градња је настављена циглом. Кућа је брзо сазидана и усељена.

Шта означавају речи подвучене у тексту? Којој врсти именица оне припадају?

У тексту су подвучене **градивне именице**: **песак**, **камен**, **креч**, **дрво**, **цигла**, **гвожђе**, **шљунак**, **цемент** и **вода**.
Градивне именице означавају неку материју (грађу) и гласе исто кад означавају најмању и највећу количину.

Обликом једнине градивне именице означавају сваку, па и највећу, количину материје.

Ми правимо дворац од **песка**. Овде има много **песка**.

У кантици има мало **песка**.

градивне именице

У следећем тексту подвуци градивне именице. Прошири текст реченицама у којима ћеш употребити градивне именице.

Бака је месила колач од брашна, шећера, маслаца и млека у пластичној чинији. Њена унука Ана највише воли воћни колач. Посебно јој је омиљен колач са вишњама и јагодама. Кад јој другари дођу у посету, она их почасти колачима са шлагом.

_____

_____

2. Допуни започете реченице градивним именицама.

- Мамине ципеле су направљене од _____.
- Бака је умесила хлеб од раженог _____.
- Зидар је користио _____ за градњу гараже.
- На градилишту су биле велике количине _____.
- Лонац је био напуњен _____.

3. На које градивне именице те асоцирају следећа имена? Напиши их на линијама.

Златко _____ Угљеша _____

Снежана _____ Каменко _____

Гвозден _____ Сребренко _____

4. Допуни изреке одговарајућим градивним именицама.

Није _____ све што сија.

Тиха _____ брег рони.

5. Заокружи одговарајући број.
Којем од понуђених низова именица припада именица бибер?

1. жбуње, телад, цвеће, дрвеће
2. олово, кожа, вино, уље
3. књига, прозор, столица, пиле

ОПИСНИ ПРИДЕВИ (поновимо)

Прочитај песмицу и заокружи описне придеве.

СЛИКАР СИМА

Мали Сима дара има.
Насликао бојицама:
смешну краву – сву зелену,
бујну траву – сву црвену,
криву реку – наранџасту,
виту брезу – љубичасту,
смешно прасе – мастиљаво
и на грани – белу врану.
А деца му дела куде:
„Шта је ово?“ сви се чуде.

С. Пуповац

1. Шта је Сима насликао? Зашто су деца кудила Симину слику? Шта им се није свиђало?

_____

_____

2. Ако је тврдња тачна, напиши ДА, а ако је тврдња нетачна, напиши НЕ.

Речи које казују разне особине и описују какво је нешто су описни придеви. _____

3. Уз дате именице напиши одогаварајуће описне придеве.

_____ река _____ вода _____ ливада

_____ пчела _____ дрво _____ кућа

_____ мрав _____ слон _____ мост

описни придеви

ПРИСВОЈНИ ПРИДЕВИ

МАЈИН ГОСТ

У **Мајиној** соби било је топло и пријатно, а напољу је падао снег. **Мајину** пажњу привукло је тихо цвркутање. Отворила је **прозорско** окно и угледала птичицу. Док су снежне пахуљице вејале, сићушно **птичје** тело дрхтало је од хладноће. Маја је пустила птичицу да улети у собу, нахранила је и огрејала. Сместила је птичицу у **луткин** креветац и покрила је **мамином** марамом. У креветац је ставила и **сестрине** играчке. Птичица је залепршала крилима, склонила мараму и весело зацвркутала. **Мајиној** срећи није било краја.

Шта означавају истакнуте речи у тексту? Којој врсти речи оне припадају? У чијој је соби било топло и пријатно? Зашто је Маја отворила прозорско окно? Како је помогла промрзлој птичици? У чији креветац је сместила птичицу? Чијом марамом је покрила птичицу? Чије играчке је ставила у креветац?

У датом тексту истакнуте су речи које одређују чије је нешто, коме или чему нешто припада. То су **присвојни придеви**.

Мајина соба	**прозорско** окно	**птичје** тело
луткин креветац	**мамина** марама	**сестрине** играчке

1. Заокружи присвојне придеве.

дедин шешир	сеоска школа	татине ципеле
морски таласи	Недин прстен	дечја колица

2. Допуни реченице присвојним придевима. Напиши их на линијама.

- Кроз _____ њиву протиче кривудави поточић.
- Поред потока се налази _____ воћњак.
- Деца су се играла у _____ дворишту.
- Иван је читао _____ бајке.

присвојни придеви

ГРАДИВНИ ПРИДЕВИ

ПАО ЈЕ СНЕГ

Стигла је зима. Пао је први снег. Лука је позвао другаре на санкање. Око врата је ставио **памучни** шал, на руке је навукао **кожне** рукавице, а на главу **вунену** капу. Обуо је **гумене** чизме и истрчао напоље. Сео је на **дрвене** санке и храбро се спустио низ стрми брежуљак.

Којој врсти речи припадају истакнуте речи у реченицама? Од чега су направљене Лукине рукавице? Од чега су капа и шал? Од чега су чизме и санке?

Истакнуте речи су **градивни придеви**. Они су изведени од градивних именица.

ГРАДИВНЕ ИМЕНИЦЕ	ГРАДИВНИ ПРИДЕВИ
памук	памучни
кожа	кожне
вуна	вунено
гума	гумене
дрво	дрвене

1. Допуни реченице градивним придевима.

- Наруквица је направљена од _____.
- Бомбоне су од _____.
- Тањири су од _____.
- Чаше су од _____.

2. Од наведених градивних именица изведи градивне придеве.

сребро – _____ ланчић

песак – _____ плажа

камен – _____ зид

кожа – _____ капут

градивни придеви

РОД И БРОЈ ПРИДЕВА

Прочитај дати текст. Која врста речи је истакнута црвеном, а која зеленом бојом?

ЗЕЛЕНО

На зеленој ливади је био зелени скакавац. Зелена гусеница је шетала по зеленом листу. У зеленом жбуну је било зелено јаје. Зелена жаба је скакутала по зеленом пољу. На зеленој грани је обешено зелено одело.

1. Допуни реченицу.

У тексту „Зелено“, црвено су истакнуте _____,
а зелено _____ који уз њих стоје.

У тексту „Зелено“ уз сваку именицу стоји исти придев.
Придев се слаже у роду и броју са именицом на коју се односи.

Придеви могу бити у мушком, женском и средњем роду.

МУШКИ РОД	ЖЕНСКИ РОД	СРЕДЊИ РОД
зелени скакавац	зелена ливада	зелено јаје
зелени лист	зелена гусеница	зелено поље
зелени жбун	зелена жаба	зелено одело
	зелена грана	

• Облици придева зелени уз именице различитог рода и броја.

	БРОЈ	
	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА
МУШКИ РОД	зелени скакавац	зелени скакавци
ЖЕНСКИ РОД	зелена ливада	зелене ливаде
СРЕДЊИ РОД	зелено поље	зелена поља

Придеви су тродородне речи. Они имају посебне, различите облике за сва три рода. Са именицом уз коју стоје слажу се у роду и броју.

род и број придева

ЛИЧНЕ ЗАМЕНИЦЕ

Иако се понекад чини да су обичне
много су важне заменице личне.
Кажем ЈА и образ порумени!
Више волим да ТИ говориш о мени,
ал' моју тајну не одај на сва звона,
па да је шапућу ОН, ОНО и ОНА.

ТИ и ЈА смо свако за себе сами,
а кад смо у пару, постанемо МИ.
Да срећни заједно будемо сви,
Дођите код нас сада и ВИ.
Самоћи уопште нисмо склони,
Нек дођу брзо ОНЕ, ОНА и ОНИ.

Д. Ивановић

Речи ЈА, ТИ, ОН, ОНА, ОНО, МИ, ВИ, ОНИ, ОНЕ, ОНА упућују на лица.
То су **личне заменице**.

Заменица ЈА упућује на лице које говори (говорник).
Заменица ТИ упућује на лице са којим се говори (саговорник).
Заменице ОН, ОНА, ОНО упућују на лице које не учествује у разговору или на предмет о коме говоримо.

Заменица МИ упућује на говорника заједно са групом у којој се налази.
Заменица ВИ упућује на саговорника са групом у којој се налази.
Заменице ОНИ, ОНЕ, ОНА упућују на лица која не учествују у разговору или на предмете о којима говоримо.

И мушкарац, и жена, и дете, кад говоре о себи, кажу ЈА.
Кад говоримо о мушкарцу, кажемо ОН; кад говоримо о жени кажемо ОНА; кад говоримо о детету кажемо ОНО.

БРОЈАЛИЦА

Ја сам овде.
Ти си ту.
Он не воли игру ту.

Ми смо овде.
Ви сте ту.
Они не воле игру ту.

Којој врсти речи припадају истакнуте речи у реченицама?

Личне заменице имају три лица једнине и три лица множине.

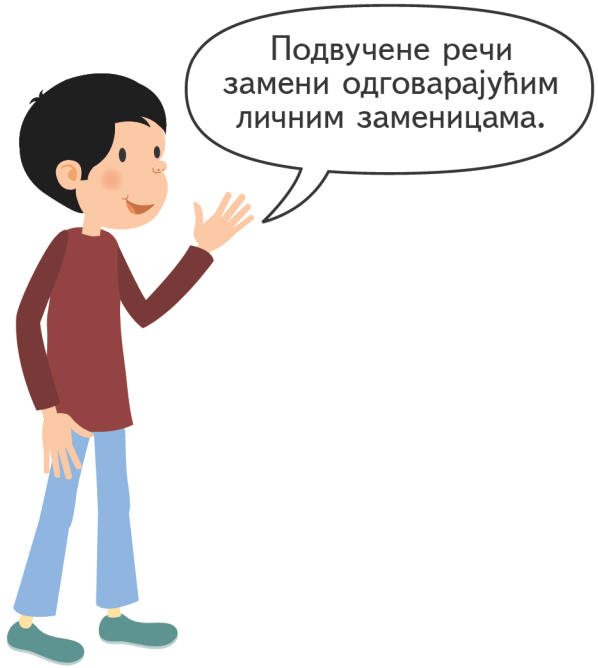
1. лице једнине → ја
2. лице једнине → ти
3. лице једнине → он, она, оно

1. лице множине → ми
2. лице множине → ви
3. лице множине → они, оне, она

Само треће лице једнине и треће лице множине имају личне заменице за сваки род.

3. лице једнине → он (мушки род),
она (женски род)
оно (средњи род)

3. лице множине → они (мушки род)
оне (женски род)
она (средњи род)

Лука пише домаћи задатак.
_____ пише домаћи задатак.

Ласте су одлетеле у топлије крајеве.
_____ су одлетеле у топлије крајеве.

Дрво је било поломљено.
_____ је било поломљено.

Ученици су ишли у позориште.
_____ су ишли у позориште.

Слика је висила на зиду.
_____ је висила на зиду.

1. Напиши реченице у којима ћеш употребити личне заменице за сва три лица множине.

_____

_____

личне заменице

ГЛАГОЛИ (поновимо)

Опиши шта видиш на слици.

Ана чита књигу. Пас Жућа лежи. Птица цвркуће.

Изненада је почело да грми. Киша пљушти.

1. Шта нам казује реч чита? _____

   Шта нам казује реч лежи? _____

   Шта нам казује реч цвркуће? _____

   Шта нам казују речи грми и пљушти? _____

Глаголи су речи које означавају радњу, стање и збивање.

2. Глаголе: грми, свира, спава, жубори, трчи, снежи, бере, одмара, пева, опада, чита, седи, сева, жути и пљушти, разврстај према томе шта означавају.

ГЛАГОЛИ		
РАДЊА	СТАЊЕ	ЗБИВАЊЕ
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

Глаголима можемо означити оно шта се догодило у прошлости, шта се догађа сада и шта ће се тек догодити.

Дечак Петар је испричао шта ради, шта је радио и шта ће радити.

Сада свирам виолину.
Јуче сам играо кошарку.
Сутра ћу водити пса у шетњу.

- У првој реченици дечак прича шта ради сада, у садашњем времену.
- У другој реченици дечак прича шта је радио раније, у прошлом времену.
- У трећој реченици прича шта ће радити после, у будућем времену.

3. Спој линијом реченице са одговарајућим временом.

Сестри ћу купити лутку.	садашње време	Научио сам таблицу множења.
Мира свира клавир.	прошло време	У врту ћу засадити црвене руже.
Посетила сам болесног друга.	будуће време	Милан пева у школском хору.

4. Следећу реченицу напиши у прошлом и будућем времену.

Деца се играју у парку.

Прошло време: _____

Будуће време: _____

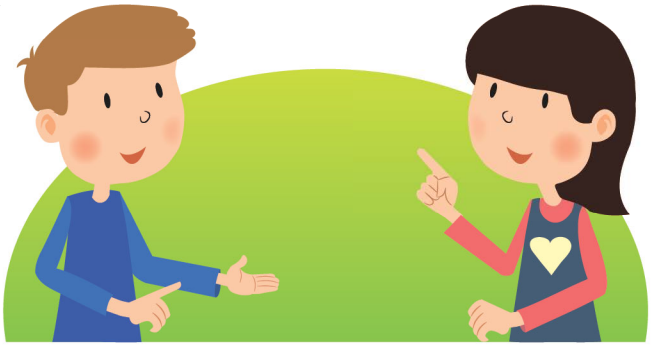
5. У следећем тексту подвуци све глаголе.

Потрчала је, запела је за нешто и пала. Осетила је страховит бол који је потиснуо страх. Лежала је испод пута. Мрак је убрзано падао, а она није могла да устане. Сузе су лиле низ Миленино уплашено лице. Тако је пала да је није могао видети ни пролазник, нити светла аутомобила која су повремено пролазила. Плакала је. Колено је крварило, рука је болела.

ЛИЦЕ И БРОЈ ГЛАГОЛА

Прочитај следеће реченице и уочи све облике глагола трчати.

Глаголи имају посебне облике за различита лица, за једнину и множину.

ОБЛИЦИ ЈЕДНИНЕ		ОБЛИЦИ МНОЖИНЕ	
1. лице	Ја трчим.	1. лице	Ми трчимо.
2. лице	Ти трчиш.	2. лице	Ви трчите.
3. лице	Он трчи.	3. лице	Они трче.
	Она трчи.		Оне трче.
	Оно трчи.		Она трче.

На основу датог примера запажамо да се глагол мења по лицу и броју.

Глагол се мења у зависности од тога да ли радњу врши једно лице (ја, ти, он, она, оно) или више лица (ми, ви, они, оне, она)

Глаголи имају облике за три лица (прво, друго и треће) и за два броја (једнину и множину).

Облици глагола показују које лице је вршилац радње.

- Облик трчим показује да је вршилац радње говорник. (1. лице једнине – ја)
- Облик трчиш показује да је вршилац радње саговорник. (2. лице једнине – ти)
- Облик трчи показује да је вршилац радње лице које није присутно, а о коме се говори (3. лице једнине – он, она, оно).

- Облик трчимо показује да радњу врши више лица међу којима је и говорник (1. лице множине – ми).
- Облик трчите показује да радњу врши више лица међу којима је и саговорник (2. лице множине – ви).
- Облик трче показује да радњу врше лица која не учествују у разговору (3. лице множине – они, оне, она).

Напиши глагол певати у прошлом, садашњем и будућем времену, по лицима и у оба броја.

ПРОШЛО ВРЕМЕ		
ЛИЦЕ	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА
1. лице →	Ја сам певао.	Ми смо певали.
2. лице →	ти _____	ви _____
3. лице →	он _____	они _____
	она _____	оне _____
	оно _____	она _____

САДАШЊЕ ВРЕМЕ		
ЛИЦЕ	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА
1. лице →	Ја певам.	Ми певамо.
2. лице →	ти _____	ви _____
3. лице →	он _____	они _____
	она _____	оне _____
	оно _____	она _____

БУДУЋЕ ВРЕМЕ		
ЛИЦЕ	ЈЕДНИНА	МНОЖИНА
1. лице →	Ја ћу певати.	Ми ћемо певати.
2. лице →	ти _____	ви _____
3. лице →	он _____	они _____
	она _____	оне _____
	оно _____	она _____

У колико глаголских времена је исказан глагол певати? Шта уочаваш?

Глаголи се мењају по лицу и броју. У прошлом времену глаголи се мењају и по роду.

лице и број глагола

ПОДСЕТИ СЕ

Именице су речи које означавају бића, предмети и појаве.

БИЋА	ПРЕДМЕТИ	ПОЈАВЕ
 пас Шарко цвет овца дрво пастир Марко	 фрула капа лопта торба	 облак дуга киша ветар

РОД ИМЕНИЦА		
МУШКИ РОД	ЖЕНСКИ РОД	СРЕДЊИ РОД
ТАЈ петао прозор кревет	ТА кокошка клупа слика	ТО пиле море брдо

БРОЈ ИМЕНИЦА

Кад је једно, ЈЕДНИНА је.

кућа

мачка

Кад је више, МНОЖИНА је.

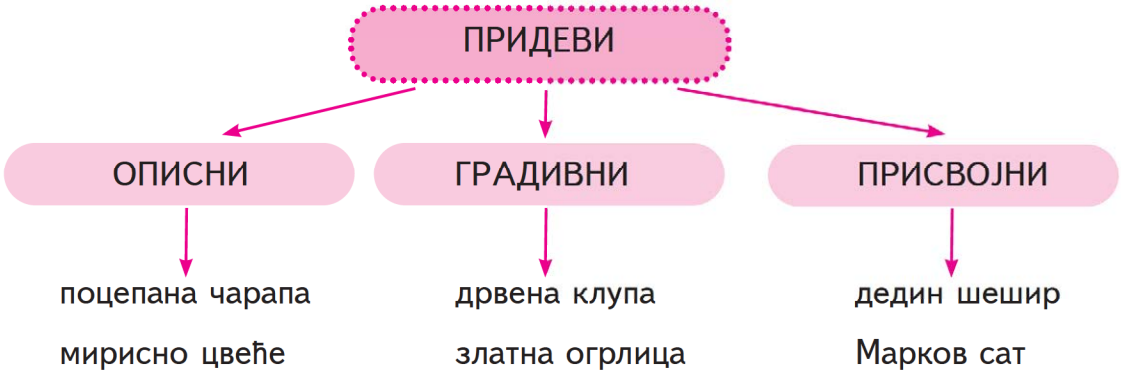

куће

мачке

ИМЕНИЦЕ

- ВЛАСТИТЕ (Београд, Тара, Златибор, Милан, Сава...)
- ЗАЈЕДНИЧКЕ (пас, купус, торба, прозор, сат...)
- ЗБИРНЕ (дрвеће, камење, лишће, пруће, телад...)
- ГРАДИВНЕ (песак, вода, брашно, шећер, млеко...)

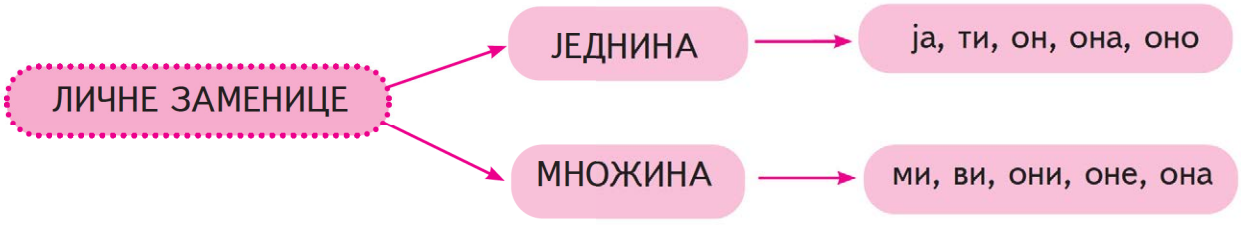
ПОДСЕТИ СЕ

- Описни придеви одређују какво је нешто, особину нечега.
- Градивни придеви одређују од чега је нешто, грађу нечега.
- Присвојни придеви одређују коме или чему нешто припада.

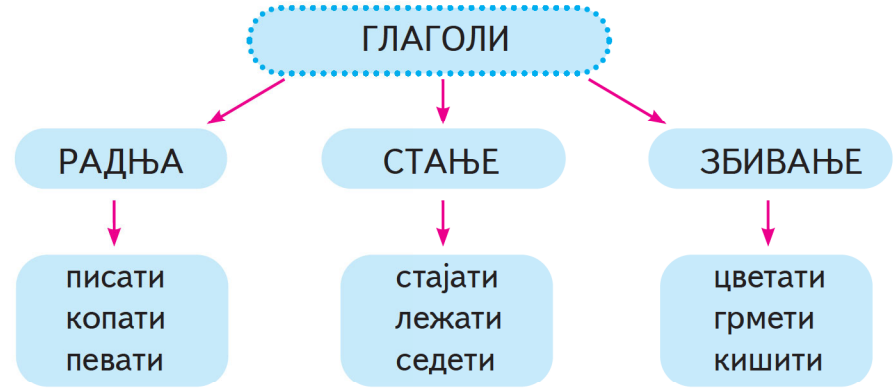
Придеви се са именицом (уз коју стоје) слажу у роду и броју.

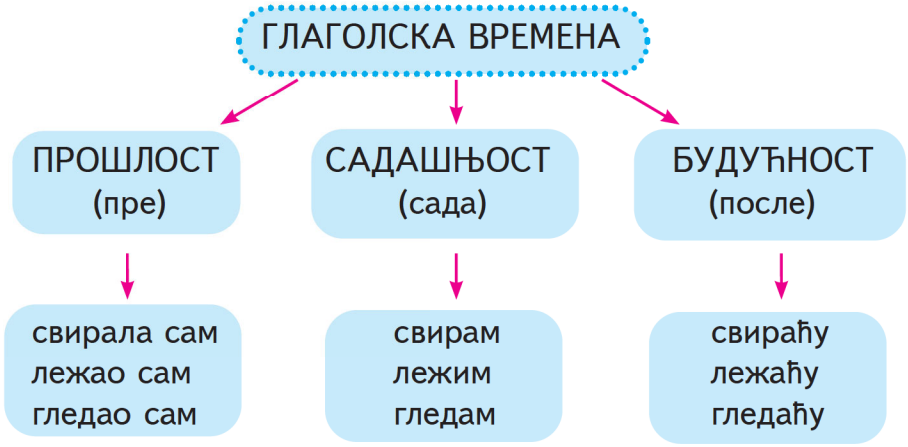
ПРИДЕВ	ИМЕНИЦА	РОД	БРОЈ
жуте	крушке	женски	множина
школско	двориште	средњи	једнина
Петрове	ципеле	мушки	множина
мамина	сукња	женски	једнина
сребрне	минђуше	женски	множина
татин	новчаник	мушки	једнина

ПОДСЕТИ СЕ

ГЛАГОЛИ МОГУ БИТИ У ПОТВРДНОМ И ОДРИЧНОМ ОБЛИКУ.

Марија вози тротинет.	Лука плаче.	Поток жубори.
Марија не вози тротинет.	Лука не плаче.	Поток не жубори.

ПРАВОПИС

ПРАВИЛНО	НЕПРАВИЛНО
авион	авијон
виолина	вијолина
камион	камијон
милион	милијон
радио	радијо

ПОДЕЛА РЕЧИ НА КРАЈУ РЕДА

У другом разреду смо учили о самогласницима, сугласницима и слогу. Подсети се шта је слог и како се речи деле на слогове.

Иван је писао састав о јесени. Неке му речи нису могле целе да стану у један ред, те их је делио на крају реда. Прочитај делове Ивановог састава. Неке речи су погрешно подељене на крају реда. Које су то речи?

ЈЕСЕН У ПАРКУ

Захладнело је. Осећа се долазак касне јесени. По небу се вуку тамн-
и облаци. Птице селице су одлетеле на југ. Листопадно дрвеће остаје бе-
з своје одеће. Увело лишће жути и опада. Ветар га разноси на све стра-
не. Вредни радници неуморно раде у парку. Сакупљају опало лишће, с-
еку суво жбуње и грање.

У Иваном саставу неке су речи погрешно подељене на крају реда.
Те речи су тамн-и, бе-з и с-еку.

Иван није користио правила о подели речи на крају реда. Потруди се да запамтиш и користиш та правила.

- Кад пишемо, некада немамо довољно простора да у једном реду напишемо целу реч. Тада реч делимо на крају реда и један њен део преносимо у нови ред.
- На крају реда, где се реч раставља и преноси у нови ред, пише се цртица (-). Цртица се пише иза првог дела речи који је на крају реда.
- Реч се раставља на крају реда и преноси у нови ред на граници слога. У свим правилно подељеним речима граница слога се налази иза самогласника, а испред сугласника.

ли-вада лива-да де-телина дете-лина детели-на

- Број слогова у речи зависи од броја самогласника у тој речи.

  (један самогласник = један слог)
- Речи које имају само један слог не растављају се.
- Никада се једно слово не преноси у нови ред, нити се само једно слово оставља у претходном реду.

1. Подвуци речи које су неправилно подељене на крају реда.

ш-кола клу-па гумиц-а све-ска детел-ина учит-ељ

у-чи-о-ни-ца лив-ада математ-ика књи-га јаб-ука

2. Замисли да реч градилиште не може да стане у један ред.
Како је све можеш правилно поделити на крају реда и пренети у нови ред?

Према датом примеру уради задатак.

математика ма-тематика мате-матика матема-тика математи-ка

градилиште _____

3. У датом тексту су погрешно подељене речи на крају реда. Правилно их подели и препиши текст латиницом.

Сањала сам како берем цвеће по једној плани-
ини. Али се касније испоставило да берем сл-
ова по једној књизи. Нека слова су била мал-
а, а нека велика. Нека слова су се смејала, а н-
ека кревељила. Све у свему, када сам се пробуд-
ила, била сам срећна, пресрећна, а појма ниса-
м имала зашто.

(Одломак из приче „Од читања се расте“, Ј. Петровић)

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

подела речи на крају реда

ПИСАЊЕ ПРИСВОЈНИХ ПРИДЕВА

Прочитај реченице и подвуци присвојне придеве.

- На паноу су изложени Мирини и Драганови цртежи.
- У парку су постављене Иванове и Урошеве скулптуре.
- Милошеви и Недини радови су изложени у музеју.

Запазила сам да су присвојни придеви написани великим почетним словом. Сви су они настали од властитих именица.

1. Напиши властите именице од којих су изведени присвојни придеви.

Мирин _____ Драганов _____

Иванов _____ Урошев _____

Милошев _____ Недини _____

Присвојни придеви који се завршавају на **-ов**, **-ев** и **-ин**, а који су настали од властитих именица, пишу се великим почетним словом.

У датим реченицама се налазе присвојни придеви.

Смедеревски и нишки основци су посетили београдски сајам.

На пијаци се продају ужички кајмак и златарски сир.

У продавницу су допремљени лесковачки ајвар и футошки купус.

Присвојни придеви који се завршавају на **-ски**, **-шки** и **-чки**, а настали су од властитих именица, пишу се малим почетним словом.

Смедерево – смедеревски Ниш – нишки Београд – београдски

Ужице – ужички Лесковац – лесковачки Футог – футошки

Малим почетним словом пишу се присвојни придеви који су изведени од заједничких именица.

прозор – прозорски болница – болнички тетка – теткин

Ако су присвојни придеви изведени од именица у којима се налази сугласник **ј**, онда се **ј** задржава у писању придева.

батерија – батеријски историја – историјски судија – судијски
телевизија – телевизијски серија – серијски теорија – теоријски

2. Изведи присвојне придеве од датих властитих именица.

_____ хаљина (Сања)

_____ ћилим (Пирот)

_____ сир (Сјеница)

_____ парк (Нови Сад)

_____ сат (Радош)

_____ ђаци (Крушевац)

_____ вашар (Шабац)

_____ капут (Ален)

3. Допуни реченице одговарајућим обликом присвојног придева.

- Гледао сам представу у _____ (Београд) позоришту.
- Авион је слетео на _____ (Вршац) аеродром.
- Моја бака купује _____ (Футог) купус.
- Дружио сам се са _____ (Лазар) сестром.

писање присвојних придева

УПОТРЕБА ВЕЛИКОГ СЛОВА (поновимо)

У другом разреду сам научио правописна правила којих се придржавам кад нешто пишем.

1. Подсети се правописних правила о употреби великог слова и допуни реченице.

- Велико слово се пише на почетку _____.
- Имена, _____ и _____ људи пишу се _____.
- Имена животиња пишу се _____.
- Називи држава, _____ и _____ пишу се великим почетним словом.
- Великим почетним словом пишу се називи градова, _____.

2. Препиши правилно дати текст.

Мира је летњи распуст провела у србији. Била је у брзећу. У том селу живе њени бака марија и деда марко. Тамо је упознала нове другаре. Највише времена је проводила са недом и њеним братом гораном. Заједно су се купали у реци ибру. Са њима је био и недин пас жућко.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

употреба великог слова

ПИСАЊЕ ИМЕНА НАРОДА

Прочитај дати текст и заокружи имена народа.

Сваке године у Београду одржава се „Радост Европе“, сусрет деце из европских земаља. Тада се деца из Србије друже са вршњацима: Хрватима, Словенцима, Мађарима, Бугарима, Грцима, Италијанима, Швеђанима, Французима, Немцима и осталим Европљанима. Сви се они труде да што боље представе своју земљу. Кроз песму и игру деца Европе се упознају и друже. Оно што је најлепше су пријатељства која настају међу њима.

1. Напиши имена народа која су наведена у датом тексту.

Народи су: Срби, Хрвати, Словенци, Мађари, _____

_____.

Имена народа и припадника народа пишу се великим почетним словом.

2. Попуни табелу као што је започето.

ДРЖАВА	НАРОД	МУШКАРАЦ	ЖЕНА
Србија	Срби	Србин	Српкиња
Хрватска	Хрвати		
Словенија			Словенка
Мађарска		Мађар	
Румунија	Румуни		
Албанија			Албанка
Француска		Француз	

3. Заокружи слово испред реченице која је правилно написана.

а) Књигу „Пипи Дуга Чарапа“ написала је швеђанка Астрид Линдгрен.

б) Књигу „Пипи Дуга Чарапа“ написала је Швеђанка Астрид Линдгрен.

4. Напиши реченицу у којој ћеш правилно употребити имена три народа.

_____

писање имена народа

ПИСАЊЕ ВИШЕЧЛАНИХ ГЕОГРАФСКИХ НАЗИВА

Градови су: Нови Пазар, Владичин Хан, Нови Сад, Сремска Митровица...

Села су: Нови Бановци, Српска Црња, Мала Крсна, Мали Мокри Луг, Банатско Ново Село, Велики Мокри Луг, Бачко Петрово Село...

Великим почетним словом пишу се називи градова и села.

1. Напиши реченицу која садржи назив места у којем живиш.

_____

2. Уочи грешке и правилно препиши дату реченицу.

У горњем милановцу живи миланова бака марија.

_____

3. Заокружи називе градова и села која су неправилно написана.

велика Моштаница	Велика Моштаница	Нови сад	Нови Сад
Сремски Карловци	Сремски карловци	Бела црква	Бела Црква
смедеревска Паланка	Смедеревска Паланка	Велика крсна	Велика Крсна

4. Прочитај дате реченице и заокружи називе планина, језера, река и мора.

- Милан је неколико дана боравио на Старој планини.
- Мој деда Бранко има викендицу на Фрушкој гори.
- Лука је провео летњи распуст на Сребрном језеру.
- Аника је летовала у Црној Гори и купала се у Јадранском мору.
- Игор и Никола су пецали рибу у Великој Морави.
- Тата и ја смо били на сплаварењу на реци Тари.
- Горан је летовао у Грчкој и купао се у Егејском мору.
- Пловили смо Дунавом до Ђердапског језера.

За географске називе који се састоје од две или више речи кажемо да су вишечлани. У вишечланим називима планина, река, језера и мора, великим почетним словом пише се само прва реч, а остале речи малим словом. Ако у називу постоји властита именица, све речи се пишу великим почетним словом.

Планине су: Стара планина, Фрушка гора, Шар-планина...

Реке су: Велика Морава, Западна Морава, Црни Тимок, Бели Дрим...

Језера су: Сребрно језеро, Ђердапско језеро, Палићко језеро...

Мора су: Јадранско море, Црно море, Егејско море, Северно море...

5. Уочи грешке и напиши правилно дате реченице.

- Велика морава настаје спајањем западне мораве и јужне мораве.

_____

- Преграђивањем реке дунава настало је ђердапско Језеро.

_____

6. Заокружи слово испред реченице која је правилно написана.

а) Сања летује у грчкој и купа се у егејском Мору.

б) Сања летује у Грчкој и купа се у Егејском Мору.

в) Сања летује у Грчкој и купа се у Егејском мору.

писање вишечланих географских имена

ПИСАЊЕ НАЗИВА КЊИГА, ЧАСОПИСА И НОВИНА

Прочитај дати текст и сазнај шта читају Дамир и чланови његове породице.

У Дамировој породици сви читају и свакодневно купују новине. Тата чита „Спортски дневник“, а мама „Нашу реч“. У поподневним сатима Лука чита часописе „Школарац“ и „Невен“. Омиљене књиге су му „Доживљаји Тома Сојера“ и „Магареће године“. Његов деда Видоје чита књигу „Старац и море“.

1. Одговори на питања.

Које новине читају Лукини родитељи? _____

Шта чита деда Видоје? _____

Које часописе чита Лука? _____

Називи књига, часописа и новина пишу се великим почетним словом и обележавају наводницима („ “). Ако се назив састоји од више речи, само прва реч се пише великим почетним словом. Остале речи пишу се малим почетним словима, уколико нису властите именице. Властите именице се пишу великим почетним словом.

2. Напиши назив књиге коју сада читаш.

_____

3. Заокружи слово испред реченице у којој је назив књиге правилно написан.

а) Бранко Ћопић је написао књигу „Доживљаји Мачка тоше“.

б) Бранко Ћопић је написао књигу „Доживљаји Мачка Тоше“.

в) Бранко Ћопић је написао књигу „Доживљаји мачка Тоше“.

писање назива књига, часописа и новина

ПИСАЊЕ НАЗИВА ПРАЗНИКА

Прочитај дати текст и подвуци речи које означавају називе празника.

Неда прославља Нову годину на планини. Са другарима је припремила програм за Савиндан. У фебруару ће учествовати у припреми програма за Дан државности Републике Србије. Сваке године за Осми март, Дан жена, путује на море. Са пријатељима прославља Празник рада и Дан победе.

1. Одговори на питање.

Који празници се помињу у тексту? _____

_____

- Наведи празнике који се прослављају у твојој породици.

_____

Називе празника пишемо великим почетним словом. Ако се назив празника састоји од више речи, само прву реч пишемо великим почетним словом, а остале речи пишемо малим словима. Ако у називу празника постоје властите именице, пишемо их великим почетним словом.

2. Заокружи називе празника који су правилно написани.

Нова Година	дан Победе	Нова година
Празник рада	Дан победе	Празник Рада

3. Препиши правилно следећу реченицу.

дан државности или сретење је важан празник у србији.

_____

писање назива празника

УПРАВНИ ГОВОР – први и други модел

Прочитај дати текст и сазнај о чему су разговарали брат и сестра.

ПРИЈАТЕЉСКО ДОПИСИВАЊЕ

Кад је сестра дошла кући, видела је да њен млађи брат вуче оловком по папиру. Чим је видео сестру, брат се одмах похвалио:

„Погледај, пишем пријатељско писмо Саши!“

„Па ти још не умеш да пишеш“, рекла му је сестра.

„Ни Саша не уме да чита“, одговорио је брат.

Црвеном бојицом заокружи реченицу коју је изговорила сестра. Плавом бојицом заокружи реченице које је изговорио брат.

Којим знацима су обележене сестрине и братове речи?

Туђе речи написане тачно онако како их је неко изговорио називају се **управни говор**. Управни говор обележавамо знацима који се називају наводници („“).

Речи којима се означава ко говори или коме припада управни говор називају се пишчеве речи. За издвајање управног говора од пишчевих речи, поред наводника („“), користимо две тачке (:) и запету (,).

Следеће реченице су исказане управним говором на два начина. Уочи где се пишу правописни (интерпункцијски) знаци.

Маја је узвикнула: „Ура, стижу нам гости!“
„Ура, стижу нам гости!“, узвикнула је Маја.
Деда упита: „Колико имаш година?“
„Колико имаш година?“, упита деда.

управни говор

Када у управном говору користимо упитник или узвичник, ови правописни знаци се пишу унутар наводника. У другом моделу после наводника следи запета.

Управни говор можемо писати на селедеће начине:

1. модел Лена је рекла: „Данас сам купила књигу“.
пишчеве речи — управни говор

2. модел „Данас сам купила књигу“, рекла је Лена.
управни говор — пишчеве речи

Како је управни говор одвојен од пишчевих речи у првом и другом моделу?

Прочитај одломак из бајке „Себични џин“ Оскара Вајлда. Пронађи и подвуци управни говор.

Сав дуги дан деца су се играла. Када је почео да се спушта мрак, отишла су џину да му пожеле лаку ноћ.
– Али где је онај мали дечак којег сам ја ставио на дрво? – распитивао се џин за дечачића који га је пољубио и којег је због тога највише заволео.
– Не знамо – одговорила су деца – отишао је.
– Онда му морате рећи да сигурно дође сутра.
Тада су му деца казала да тог малишана никад раније нису видела и да не знају где станује. Чувши то, џин се растужи.

Уместо наводника („“), управни говор се понекад у књижевним текстовима обележава цртом (–).

1. Следећу реченицу напиши у управном говору на два начина.

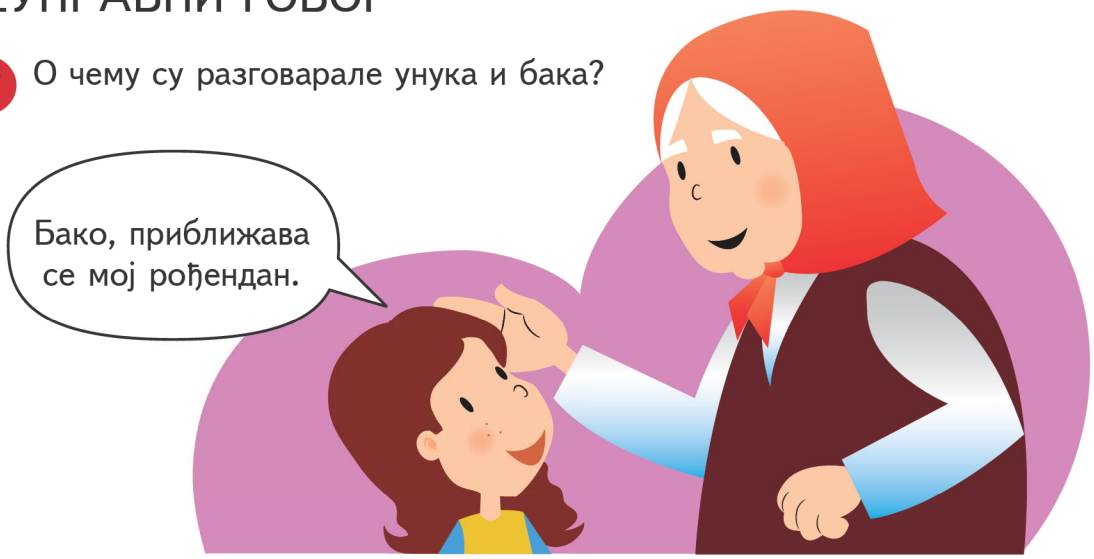
Бака је обећала унуку Ивану да ће га водити у зоолошки врт.

1. _____

2. _____

НЕУПРАВНИ ГОВОР

О чему су разговарале унука и бака?

Мира је питала: „Бако, када ћеш ми купити папагаја?“
„Папагаја ћу ти купити за рођендан“, одговорила је бака.
Мира је одушевљено изјавила: „Једва чекам свој рођендан!“

Шта је унука питала баку? Шта јој је бака одговорила? Заокружи управни говор.

Сваки управни говор можемо претворити у неуправни говор.
Неуправни говор су нечије препричане речи.

Прочитај реченице у којима је управни говор преведен у неуправни говор.

- Мира је питала баку када ће јој купити папагаја.
- Бака је одговорила да ће јој купити папагаја за рођендан.
- Мира је одушевљено изјавила да једва чека свој рођендан.

1. Реченицу препиши тако да неуправни говор преведеш у управни говор.

Сестра ме је питала како се зове моја учитељица.

_____

2. Управни говор замени неуправним говором.

Девојчица је питала продавца новина: „Да ли продајете дечје часописе?“

_____

неуправни говор

НАВОДНИЦИ

Прочитај дати текст и уочи где су све стављени наводници.

Ученик сам Основне школе „Вук Караџић“. Волим да читам. Радо одлазим у школску библиотеку у којој се налази велики број књига и часописа. Највише волим да читам бајке. Омиљена бајка ми је „Снежана и седам патуљака“. Библиотекар ми је препоручио да прочитам књиге „Пипи Дуга Чарапа“ и „Магареће године“. Прочитао сам обе књиге и препоручио другарима да их прочитају. Волим да читам часописе „Школарац“ и „Невен“.

1. Где су све стављени знаци навода?

_____

_____

Наводници се користе за обележавање управног говора, назива књига, назива часописа и назива школа.

2. Напиши реченицу у којој ћеш употребити **назив** своје школе.

_____

3. Допуни реченице.

- Моја омиљена књига је _____.
  (назив књиге)
- Волим да читам часописе _____.
  (назив часописа)

наводници

СУГЛАСНИК Ј

У нашем језику постоје правила о писању сугласника Ј.

Сугласник Ј се не пише између самогласника И и О.

~~бијо~~ – био	~~камијон~~ – камион	~~замислијо~~ – замислио
~~учијо~~ – учио	~~учијоница~~ – учионица	~~радијо~~ – радио
~~авијон~~ – авион	~~возијо~~ – возио	~~мислијо~~ – мислио

Мачак је ~~попијо~~ млеко.

Мачак је попио млеко.

Горан је ~~носијо~~ џак брашна.

Горан је носио џак брашна.

Сугласник Ј се пише између самогласника О и И.

~~постои~~ – постоји	~~твои~~ – твоји	~~броји~~ – броји
~~бои~~ – боји	~~кроити~~ – кројити	~~кои~~ – који
~~боице~~ – бојице	~~споити~~ – спојити	~~броим~~ - бројим

Рода ~~стои~~ на једној нози.

Рода стоји на једној нози.

Твои ~~љубимци~~ су несташни.

Твоји љубимци су несташни.

Сугласник Ј се пише у именима и презименима људи.

Марија Којић Дејан Стојисављевић Војин Бајић Војислав Остојић

1. Заокружи ДА или НЕ.

У писању самогласника Ј греши се двојако:

а) пише се где му није место (бијо, бацијо, скочијо...); ДА НЕ

б) изоставља се тамо где га треба писати (кои, мои, твои...). ДА НЕ

2. Знаком ✓ обележи речи које су правилно написане.

вијолина	обојица	фијока	перионица
обојити	милијон	киоск	преносио

3. Испод сваке реченице налазе се по две речи. Допуни реченице речима које су правилно написане.

- Марко је _____ чашу сока.
  (попијо/попио)
- Тата ми је _____ тротинет.
  (купио/купијо)
- Мајстор је _____ ауто у својој радионици.
  (поправијо/поправио)
- Комшија Пера је _____ у зоолошком врту.
  (радио/радијо)

4. Уочи грешке у реченицама и правилно их напиши.

- Са моим рођаком сам бијо на сплаварењу.

_____

- Натоварио сам пун камијон грађевинског материјала.

_____

сугласник Ј

РЕЧЦА НЕ УЗ ИМЕНИЦЕ И ПРИДЕВЕ

Прочитај текст у облачићима и подсети се како се речца НЕ пише уз глаголе.

НЕ је одрична речца. Пише се одвојено од глагола.

Изузеци су: нећу, немам, немој и нисам.

Прочитај питалицу и заокружи истакнуте речи.

Питали **непознати** људи жену да ли је истина да има **немирно** дете.
– То је **неистина**! – узвикну жена. – То мора да су вам рекле **незналице** које **не познају** моје дете. **Не верујте** им. Мирно је када спава.

1. У питалици су истакнуте речи које садрже _____.

Речца не написана је одвојено од _____.

Речца не написана је спојено са _____ и _____.

Речцу НЕ пишемо састављено са именицама и придевима.

- Добар човек нема непријатеља.
- Иван је избегао саобраћајну несрећу.
- Мој деда је неписмен човек.
- Лука је несташан дечак.

2. Напиши неколико реченица у којима ћеш употребити одричну речцу не.

_____

_____

речца не уз именице и придеве

СКРАЋЕНИЦЕ

У нашем језику се поједине речи или групе речи скраћују по утврђеним правилима. При читању се изговарају као да нису скраћене.

Скраћенице за мерне јединице пишу се на различите начине. Пишу се малим латиничким словима без тачке или малим ћириличким словима без тачке и са тачком.

ДУЖИНА		
МЕРНА ЈЕДИНИЦА	СКРАЋЕНИЦЕ	
метар	m	м или м.
дециметар	dm	дм или дм.
центиметар	cm	цм или цм.
милиметар	mm	мм или мм.
километар	km	км или км.

МАСА		
МЕРНА ЈЕДИНИЦА	СКРАЋЕНИЦЕ	
грам	g	г или г.
килограм	kg	кг или кг.
тона	t	т или т.

ВРЕМЕ		
МЕРНА ЈЕДИНИЦА	СКРАЋЕНИЦЕ	
минут	min	мин.
сат/час	h	ч или ч.
година	god.	г. или год.
век	v.	в.

ЗАПРЕМИНА ТЕЧНОСТИ		
МЕРНА ЈЕДИНИЦА	СКРАЋЕНИЦЕ	
литар	l	л или л.
децилитар	dl	дл или дл.
центилитар	cl	цл или цл.
милилитар	ml	мл или мл.
хектолитар	hl	хл или хл.

1. Реченицу препиши тако што ћеш мерне јединице заменити њиховим скраћеницама.

Деда је купио 3 литре млека и 2 килограма шећера.

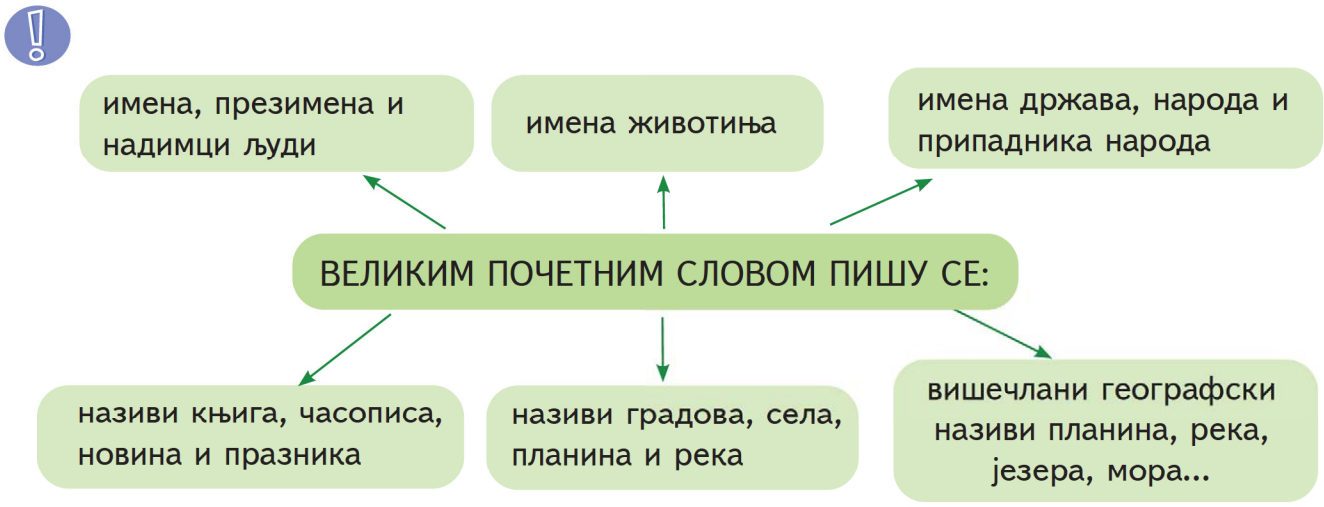
_____

2. Смисли и напиши реченицу у којој ћеш употребити мерну јединицу за време.

_____

скраћенице

ПОДСЕТИ СЕ

УПРАВНИ ГОВОР

1. модел — Јазавац упита: „Да ти ниси какав рођак псима?“
(Јазавац упита: — пишчеве речи; „Да ти ниси какав рођак псима?“ — управни говор)

2. модел — „Да ти ниси какав рођак псима?“, јазавац упита.
(„Да ти ниси какав рођак псима?“, — управни говор; јазавац упита. — пишчеве речи)

НЕУПРАВНИ ГОВОР

Јазавац је питао да ли је какав рођак псима.

ПИСАЊЕ СУГЛАСНИКА Ј

- пише се између самогласника О и И (бројим, стојим, којим, бојица...)
- не пише се између самогласника И и О (учионица, стадион, авион, радио...)

ПОДСЕТИ СЕ

ПИСАЊЕ РЕЧЦЕ НЕ

- пише се одвојено од глагола (изузеци: нећу, немој, немам, нисам)
- пише се састављено са именицама и придевима (непријатељ, неписмен, несрећа, несташан...)

ПОДЕЛА РЕЧИ НА КРАЈУ РЕДА

- Једносложне речи се не могу делити.
- На крају реда се не оставља једно слово.
- Реч се дели на крају слога.
- У нови ред се никада не преноси једно слово.

ПИСАЊЕ ПРИСВОЈНИХ ПРИДЕВА

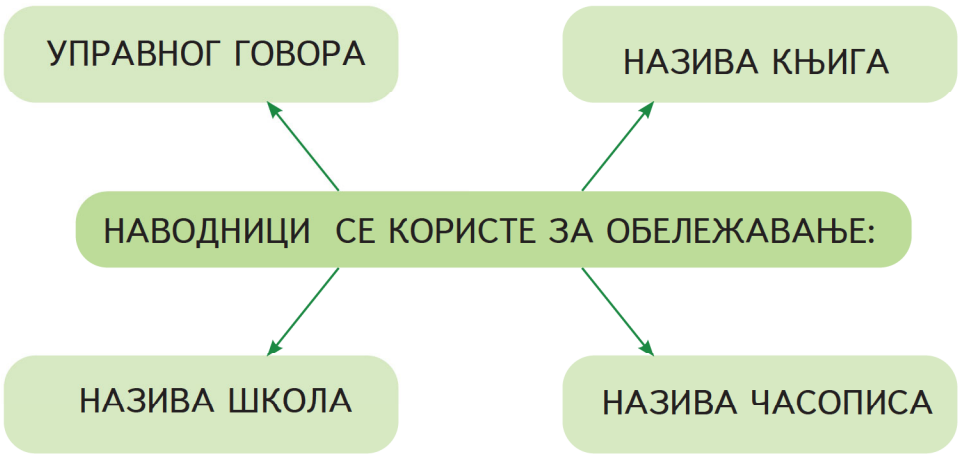
Придеви који су настали од властитих именица, а завршавају на -ов, -ев и -ин, пишу се великим почетним словом.

Иван – Иванов Милош – Милошев Весна – Веснин

Придеви који су настали од властитих именица, а завршавају се на -ски, -шки и -чки, пишу се малим почетним словом.

Пирот – пиротски Ниш – нишки Суботица – суботички)

ПОДСЕТИ СЕ

НАВОДНИЦИ СЕ КОРИСТЕ ЗА ОБЕЛЕЖАВАЊЕ:
УПРАВНОГ ГОВОРА
НАЗИВА КЊИГА
НАЗИВА ШКОЛА
НАЗИВА ЧАСОПИСА

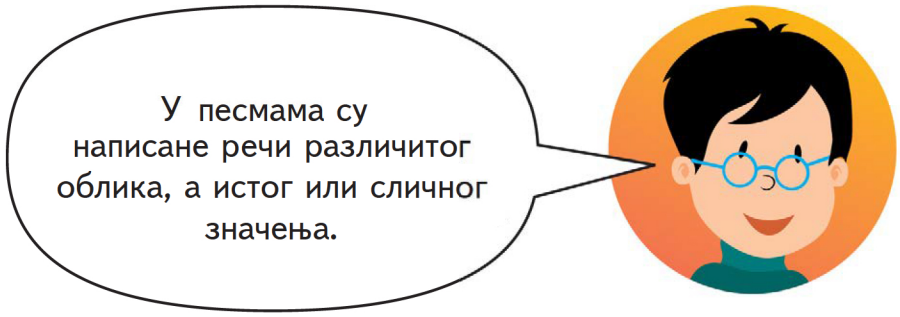

СКРАЋЕНИЦЕ МЕРНИХ ЈЕДИНИЦА
ЗА ДУЖИНУ
метар: m или м или м.
дециметар: dm или дм или дм.
центиметар: cm или цм или цм.
милиметар: mm или мм или мм.
километар: km или км или км.
ЗА ТЕЧНОСТ
литар: l или л или л.
децилитар: dl или дл или дл.
центилитар: cl или цл или цл.
мililитар: ml или мл или мл.
хектолитар: hl или хл или хл.
ЗА МАСУ
грам: g или г или г.
килограм: kg или кг или кг.
тона: t или т или т.
ЗА ВРЕМЕ
минут: min или мин.
сат/час: h или ч или ч.
година: god. или г. или год.
век: v. или в.

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

- РЕЧИ И РЕЧЕНИЦЕ
- ПРИЧАЊЕ
- РАЗГОВАРАЊЕ
- ТЕЛЕФОНИРАЊЕ
- ПРЕПРИЧАВАЊЕ
- ИЗВЕШТАВАЊЕ
- ОПИСИВАЊЕ

РЕЧИ ИСТОГ ИЛИ СЛИЧНОГ ЗНАЧЕЊА

УПИШИТЕ САМИ ПАРОВЕ РАЗЛИЧИТИХ РЕЧИ ИСТОГ ЗНАЧЕЊА

Речи могу да имају **различите облике**, а **исто** или **слично** значење.
Коју реч ћемо користити, зависи од нас самих.

1. Заокружи речи које имају исто или слично значење као реч кућа.

двораc колиба прозор замак зграда

двориште брвнара цреп

барака врата ограда стаза

2. Размисли и напиши што више речи које имају исто или слично значење као речи пут, крадљивац, ученик и паметан.

пут _____

крадљивац _____

ученик _____

паметан _____

3. Препиши реченице тако што ћеш истакнуте речи заменити речима које имају исто или слично значење.

- **Гледам** како се деца играју у парку.

_____

- Зечић **весело** скакуће по ливади.

_____

4. Спој линијом речи са истим или сличним значењем.

паметан •	• веселье
речит •	• скамењен
згранут •	• рећи
радост •	• говорљив
казати •	• бистар

речи истог или сличног значења

РЕЧИ ИСТОГ ОБЛИКА, А РАЗЛИЧИТОГ ЗНАЧЕЊА

Прочитај и запамти шта каже дечак.

У нашем језику постоје речи које имају исти облик, а различито значење. У датим реченицама такве речи су подвучене.

Прочитај реченице и обрати посебну пажњу на изговор подвучених речи.

Милутин има коврџаву косу.

длака на људској глави

Бака Ружа је правила слатко од ружа.

женско име

врста цвета

Тата је купио косу да покоси траву.

пољопривредна алатка

Коса свира клавир.

женско име

Деда је отишао у град.

насељено место

Данас је пао град и уништио деди малине.

временска непогода

Стонога има сто ногу.

Маша је ставила вазу на сто.

Тетка Дана ће допутовати за два дана.

Поједине речи истог облика, а различитог значења пишу се и изговарају на исти начин. Постоје и речи које имају исти облик, различито значење и различито се изговарају. Најчешће се разликују по тону и дужини изговореног слога.

Речи Коса и коса се различито изговарају.
Глас о је дуг у речи Коса (женско име), а кратко га изговарамо у речи коса (влас косе на људској глави).

1. Шта значе истакнуте речи у датим реченицама? Напиши.
На тавану је Миша видео миша.

Миша _____.

миша _____.

Невена је набрала букет невена.

Невена _____.

невена _____.

2. У зору сам испратила тетку Зору.

зора _____.

Зора _____.

3. Прочитај значење речи коса. Употреби ту реч у пет реченица тако да у свакој реченици има различито значење.

Коса – лично име; _____

коса – алатка за рад; _____

коса – коса на глави; _____

коса – стрма падина; _____

коса – линија у писању. _____

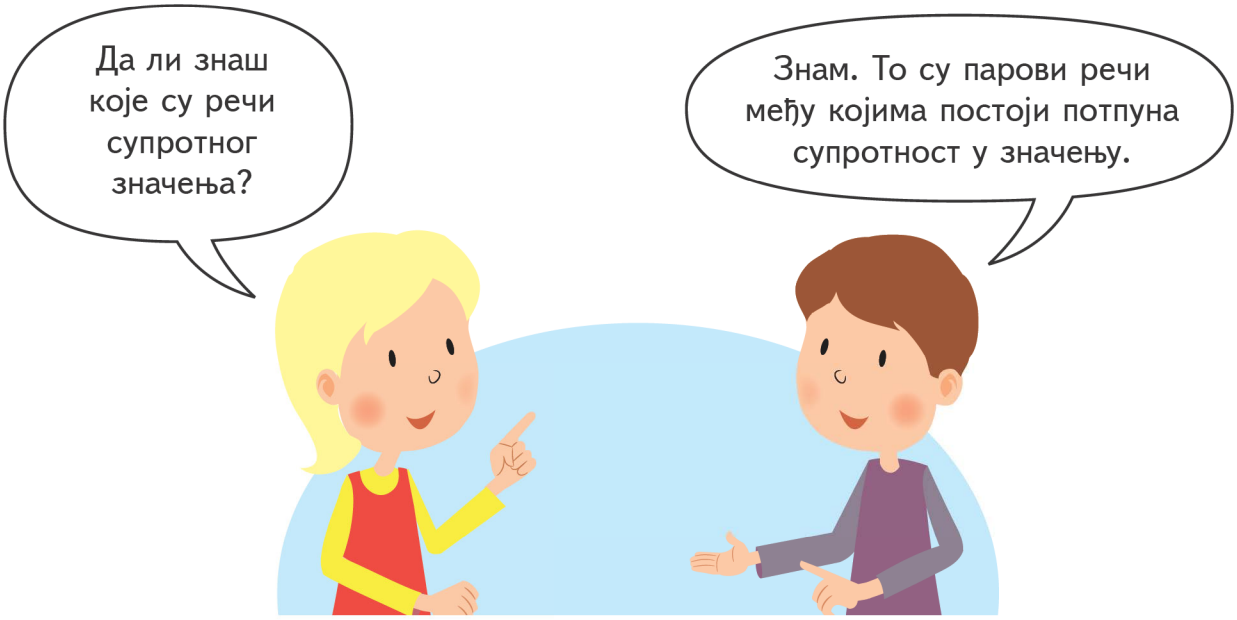
4. Подвуци речи које се исто пишу, а различито значе у датој реченици.

Јагода слатко једе слатко од јагода.

речи истог облика, а различитог значења

РЕЧИ СУПРОТНОГ ЗНАЧЕЊА

Прочитај разговор између дечака и девојчице. Шта је рекао дечак?

У датим примерима су наведене речи супротног значења. Прочитај их.

пријатељ – непријатељ	радост – жалост	здрав – болестан
победа – пораз	миран – немиран	говорити – ћутати
купити – продати	леп – ружан	дугачак – кратак
испред – иза	висок – низак	напред – назад

1. Од следећих речи: срећа, меко, доле, лењ, тврдо, лаж, вредан, спор, велики, брз, несрећа, истина, мали и горе, издвој парове речи супротног значења и напиши их на линијама.

_____

_____

2. Допуни реченице речима које имају супротно значење од речи које се налазе испод црте.

- Деда је имао _____ штап. (кратак)
- Лука се _____ понаша. (пристојно)
- Маја је обукла _____ сукњу. (широку)
- У селу је живео _____ човек. (сиромашан)

речи супротног значења

РЕЧИ КОЈЕ ЗНАЧЕ НЕШТО УМАЊЕНО И УВЕЋАНО

У датим реченицама црвено су истакнуте речи које значе нешто **умањено**. Плаво су истакнуте речи које значе нешто **увећано**.

У бари је крекетала жаба.

- У барици је крекетала жабица.
  Барица је мала бара. Жабица је мала жаба.
- У баретини је крекетала жабетина.
  Баретина је велика бара. Жабетина је велика жаба.

На грани је цвркутала птица.

- На гранчици је цвркутала птичица.
  Гранчица је мала грана. Птичица је мала птица.
- На гранчини је цвркутала птичурина.
  Гранчина је велика грана. Птичурина је велика птица.

1. Спој линијом слике и речи које их именују.

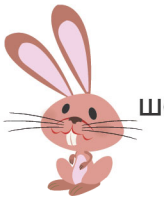
лопта

лоптица

зечић

шоља

шољица

зец

2. Напиши речи умањеног и увећаног значења од следећих речи.

слон	џемпер	зграда	авион
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

речи које значе нешто умањено и увећано

ОД РЕЧИ ДО РЕЧЕНИЦА (поновимо)

1. Од датих речи састави и напиши реченицу.

птице у крајеве селице топлије су одлетеле

_____

2. У ☐ упиши одговарајући правописни (интерпункцијски) знак.

Вања залива цвеће ☐ Где си био на летовању ☐

Хеј, чувај се ☐ Птичице весело цвркућу ☐

Како си путовала ☐ Драгана, иди у школу ☐

3. Напиши по једну обавештајну, упитну, заповедну и узвичну реченицу.

_____ _____

_____ _____

4. Спој линијама речи из леве колоне са речима из десне колоне, тако да добијеш реченице.

Птичице *	* није раширила црвени кишобран.
Ветар *	* лаје у дворишту.
Пас *	* нису цвркутале.
Девојчица *	* је њихао гране.

5. Заокружи ДА или НЕ.

Обавештајне, упитне, заповедне и узвичне реченице могу имати потврдни и одрични облик.

ДА НЕ

6. Следеће реченице напиши у одричном облику.

- Деца се играју у парку. _____
- Данас је дувао ветар. _____
- Мачка је уловила миша. _____

ПРОШИРИВАЊЕ И ДОПУЊАВАЊЕ РЕЧЕНИЦА

1. Прочитај следеће реченице. Уочи по чему се оне међусобно разликују.

Маја чита.

Маја чита занимљиву књигу.

2. Дате реченице прошири одговарајућом врстом речи која се налази у заградама.

- Петар боји. (заједничка именица) _____
- Птица цвркуће. (описни придев) _____
- Мира залива. (присвојни придев, збирна именица)

_____.

3. Допуни реченице одговарајућим обликом придева.

Изнад _____ дрвећа лете _____ вране.

_____ девојчица чита _____ књигу.

4. Допуни реченице тако што ћеш глаголе употребити у прошлом времену.

Ми _____ утакмицу. Они _____ на приредби.
(гледати) (свирати)

5. Од наведених градивних именица изведи градивне придеве.

- Иван је корачао по _____ плажи.
(песак)
- Марија је купила _____ огрлицу.
(сребро)
- Бака је купила _____ чарапе.
(вуна)
- Деда је имао _____ штап.
(дрво)

ПРОМЕНА ДУЖИНЕ РЕЧЕНИЦЕ

Прочитај дате реченице. Уочи како се мењала њихова дужина. Од колико речи су састављене ове реченице? Напиши број речи на линијама.

Вредна кројачица дугачком иглом шије грубу тканину. _____

Кројачица дугачком иглом шије грубу тканину. _____

Кројачица иглом шије грубу тканину. _____

Кројачица иглом шије тканину. _____

Кројачица шије тканину. _____

Кројачица шије. _____

Наведи врсте речи од којих је састављена прва реченица. Од колико речи је састављена последња реченица? Које врсте речи чине ту реченицу?

1. Промени дужину дате реченице онако како је то учињено у претходним примерима.

Моја мајка недељом у посластичарници купује сладолед.

_____

_____

_____

_____

_____

2. Смисли и напиши реченицу од шест речи. Промени дужину исте реченице онако како је то учињено у првом примеру.

_____

_____

_____

_____

промена дужине реченице

РЕД РЕЧИ У РЕЧЕНИЦИ

Прочитај следеће реченице. По чему се оне међусобно разликују? Обрати пажњу на ред речи у реченицама.

- Бака Марија путује данас на море.
- Данас на море путује бака Марија.
- На море данас путује бака Марија.
- Бака Марија путује на море данас.

У нашем језику не постоје строга правила о редоследу речи у реченици. Због тога ни за једну од прочитаних реченица не можемо рећи да је погрешно састављена, односно да је ред речи у реченицама неправилно распоређен. Постоји уобичајени ред речи у реченици, прво именица, па глагол (Бака Марија путује данас на море).

Поред уобичајеног реда речи, могуће је и другачије распоредити речи. Такав распоред називамо неуобичајним редом речи. Ту је делимично измењен ред реченичних чланова. Неуобичајени ред речи у реченици користимо када желимо посебно да истакнемо неки део реченице или у песничком говору.

1. Заокружи реченицу која је написана по неуобичајеном редоследу речи.

Играју се деца у парку.

Деца се играју у парку.

2. Напиши дату реченицу по уобичајеном редоследу речи.

Научила је Маја да свира. _____

3. Од датих речи састави реченицу. Од те реченице напиши више реченица мењајући редослед речи.

унук приче слушао дедине је пажљиво

_____

_____

_____

_____

ред речи у реченици

ПРИЧАЊЕ

О чему причају дечак и девојчица?

О чему можемо да причамо? Сети се неког свог доживљаја и испричај га.

Причање је један од облика усменог или писаног изражавања. Оно може бити опширно и сажето. Кад се одлучимо да опширно причамо, тада испричамо све што смо доживели или што се догодило. Том приликом не одвајамо оно што је важно и битно, већ износимо све појединости и догађаје.

Ако одлучимо да сажето причамо, тада износимо оно што је најважније. Оно што је мање важно изостављамо. Без обзира на то да ли причамо опширно или сажето, неопходно је да водимо рачуна о редоследу догађања, јасности и повезаности реченица, природности и целовитости оног шта причамо. Било би лепо када би у свакој нашој причи било што више занимљивих догађаја.

На основу дате слике смисли занимљиву причу. Нека твоја прича буде уверљива, узбудљива и маштовита.

Настави започету причу.

1. Изнад једног прозорчета, испод стрехе, у топлом гнезду живео је врапчић. Није умео да лети, али је крилима махао. Извиривао је из гнезда и разгледао свет око себе. Једнога дана врапчић је...

2. Написан је крај приче. Смисли цео догађај који је претходио крају приче.

Тако је мачак Добривоје помогао рањеној птичици.

3. Смисли и састави причу на основу следећих речи: деца, залутати, чаробњак, месечина, пријатељство, сова, шума, вечера.

причање

РАЗГОВАРАМО

Понекад се деси да ми буде веома непријатно кад треба да разговарам са људима који ми нису блиски, нису ми ни другари, ни родитељи, ни рођаци... Ипак, трудим се да будем учтив и да моје обраћање тим људима буде културно и фино, онако како бонтон налаже.

„Основно правило понашања у друштву гласи: **Опходи се према другима онако како би желео да се други понашају према теби**. Значи, без увреда, грубости, потцењивања, заједљивости, неумесних шала, али са што више: 'Опростите, извините, изволите, хвала и молим!'“

(Одломак из књиге „Бонтон“, Ј. Петровић)

Без обзира на то са ким разговарали, треба да пажљиво бирамо речи којима се обраћамо другим особама. Пристојност и љубазност су неопходни у разговору са другима.

1. Објасни како разумеш дату пословицу.

Лепа речи гвоздена врата отвара.

Како реч може отворити гвоздена врата?

_____

_____

2. У ПРОДАВНИЦИ

Замисли да су те родитељи послали у продавницу да купиш хлеб и млеко. Како ће се одвијати разговор између тебе и продавца? Покушај да то напишеш. Потруди се да то буде у облику дијалога, користећи управни говор. Најпре поздрави продавца. Не заборави да при изласку из продавнице кажеш довиђења.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

разговарамо

ТЕЛЕФОНИРАМО

Телефонски позив породици Милић.

У стану породице Милић звони телефон.

– Хало! Добар дан! Да ли је то стан породице Милић?

– Добар дан! Јесте.

– Извините! Ја сам Ћира, Недин друг. Да ли могу да се чујем са Недом?

– Добар дан, Ћиро. Овде Недина бака. Неда спава.

– Да ли можете, кад се пробуди, да јој кажете да сам је звао?

– Не брини. Биће обавештена о твом позиву.

– Хвала и желим вам пријатан дан.

Ћирин и Недин разговор.

– Ћиро, здраво! Зашто си ме звао?

– Здраво, Недо. Марко и ја идемо у позориште. Хоћеш ли и ти са нама?

– Сачекај, да питам баку. Дозволила ми је бака да идем са вама.

Ћира, Марко и Неда су заједно ишли у позориште.

Шта мислиш о Ћирином телефонском позиву породици Милић? Шта је требало прво да уради? Ко се први јавио Ћири након телефонског позива? Како је Ћира поздравио Недину баку? Како Ћира разговара са Недином баком, а како са Недом?

Када разговарамо телефоном са старијом особом треба да користимо речи којима се исказује поштовање и љубазност. Обавезно се представљамо. Не разговарамо са свим особама на исти начин. Разликоваће се разговор са другарима у односу на разговор са родитељима, рођацима, непознатим особама...

Напиши свој телефонски разговор. Разговор може да буде са другарима или са одраслим особама.

_____

_____

_____

_____

ПРЕПРИЧАВАЊЕ

Препричавање је понављање својим речима онога што смо прочитали, видели, чули и доживели. Препричавати се могу позоришне представе, филмови, телевизијске емисије... Препричавати можемо усмено и писано, опширно и сажето. У сажетом (кратком) препричавању истичемо само најважније догађаје. У опширном препричавању помињу се како најважнији догађаји, тако и споредни догађаји и појединости везане за њих.

Без обзира на то да ли препричавамо сажето или опширно, потребно је да водимо рачуна о редоследу догађаја, повезаности реченица и целовитости онога што препричавамо. Свако препричавање треба да буде јасно и разумљиво.

Препричавање неког текста може да буде у целини или у деловима – по плану препричавања.

1. У твојој читанци се налази народна бајка „Чардак ни на небу ни на земљи“. Прочитај бајку и подели је на делове. Напиши план и препричај бајку по плану.

   1. Змај отима девојку
   2. Браћа проналазе чардак
   3. _____
   4. _____
   5. _____
   6. _____
   7. _____
   8. _____

2. Препричај телевизијску емисију која ти се највише допада.

_____

_____

_____

_____

препричавање

ИЗВЕШТАВАЊЕ

Извештавање је облик изражавања. Извештавати се може о спортским догађајима, хуманитарним акцијама, радним акцијама, излетима, екскурзијама, сусретима са познатим личностима...

Ако желиш да извештаваш о неком школском такмичењу, неопходно је да прикупиш довољно важних и тачних података. Извештај треба да буде кратак и да садржи:

- место такмичења;
- време такмичења;
- имена учесника;
- ток такмичења;
- постигнуте резултате;
- истакнуте појединце;
- освојене награде.

Покушај да усмено известиш своје другаре о:

- кошаркашкој утакмици;
- сусрету са писцем;
- излету;
- летовању или зимовању;
- прослави рођендана.

У свесци напиши извештај о једној успелој акције одељењске заједнице.

извештавање

ОПИСИВАЊЕ

Описивање је сликање речима. Описују се предели, годишња доба, природне појаве, људи, биљке, животиње. Све се може описати речима. Неопходно је да се пажљиво посматра оно што се описује. Веома је важно да запазимо и уочимо оно што је карактеристично, оно што смо доживели на посебан начин свим нашим чулима. Описивање мора бити поступно. Оно може бити у току самог посматрања, али и након посматрања, на основу памћења. Опис треба да буде што уверљивији и живописнији. Посебну пажњу треба посветити избору речи и коришћењу сликовитих израза. Описивање може бити слободно и по плану. Кратак текст такође може послужити као подстицај за описивање.

Писац Оскар Вајлд је описао и осликао џинову башту. Део тог описа преносимо из приче „Себични џин“, која се налази у твојој читанци.

„Била је то велика, прекрасна башта, пуна меке, зелене траве, из које је ту и тамо вирио покоји цвет, леп као звезда. А у пролеће би процветало дванаест бресквиних дрвета и расуло се у цветиће сличне ружичастим бисерима, и тако би башта блистала у шаренилу које би сменила тек јесен богата плодовима. Птичице су скакутале по гранама и певале тако умилно да су деца престајала да се играју и занесено слушала њихов пој.“

Како изгледа џинова башта у пролеће? Прочитај причу „Себични џин“ и опиши џинову башту својим речима.

Ученици трећег разреда су имали задатак да опишу једну птицу. Ана је описала птицу коса. Прочитај опис. Шта још треба да се дода њеном опису?

описивање

КОС

Кос је малена птица певачица. Најчешће живи у воћњацима и баштама. Глава јој је ситна. Кљун јој је жут и шиљаст. Тело јој је мало и дугуљасто. Перје је глатко, црно и сјајно. Реп јој је дугачак. Када га рашири и уздигне, налик је на лепезу. Ножице су јој танке и кратке. У вечерњим сатима и пред зору звиждуће, а преко дана трчкара и скакуће по земљи тражећи храну.

Према датом плану опиши једну животињу. Најлакше и најбоље ћеш описати животињу о којој се бринеш или коју најчешће виђаш.

ПЛАН ОПИСА

- одабрана животиња;
- величина;
- спољашњи изглед;
- начин живота;
- посебне особине;
- брига о животињи;
- узајамна љубав.

Нацртај одабрану животињу.

При описивању људи важно је имати план. Изради плана описа претходи посматрање или замишљање особе коју желимо да опишемо.
Када описујемо људе прво треба описати спољашњи изглед, при чему треба обратити пажњу на висину, стас, облик лица и чела, боју очију, изглед носа и усана, дужину и боју косе, особене знаке, као што су пегице, младежи, ожиљци...
Након описа спољашњег изгледа, следи опис поступака и понашања те особе, њене способности, интересовања, занимање, расположење, осећања...

Прочитај целу причу „Себични џин“, а затим опиши њеног главног јунака према задатом плану описивања:

. спољашњи изглед;

. особине;

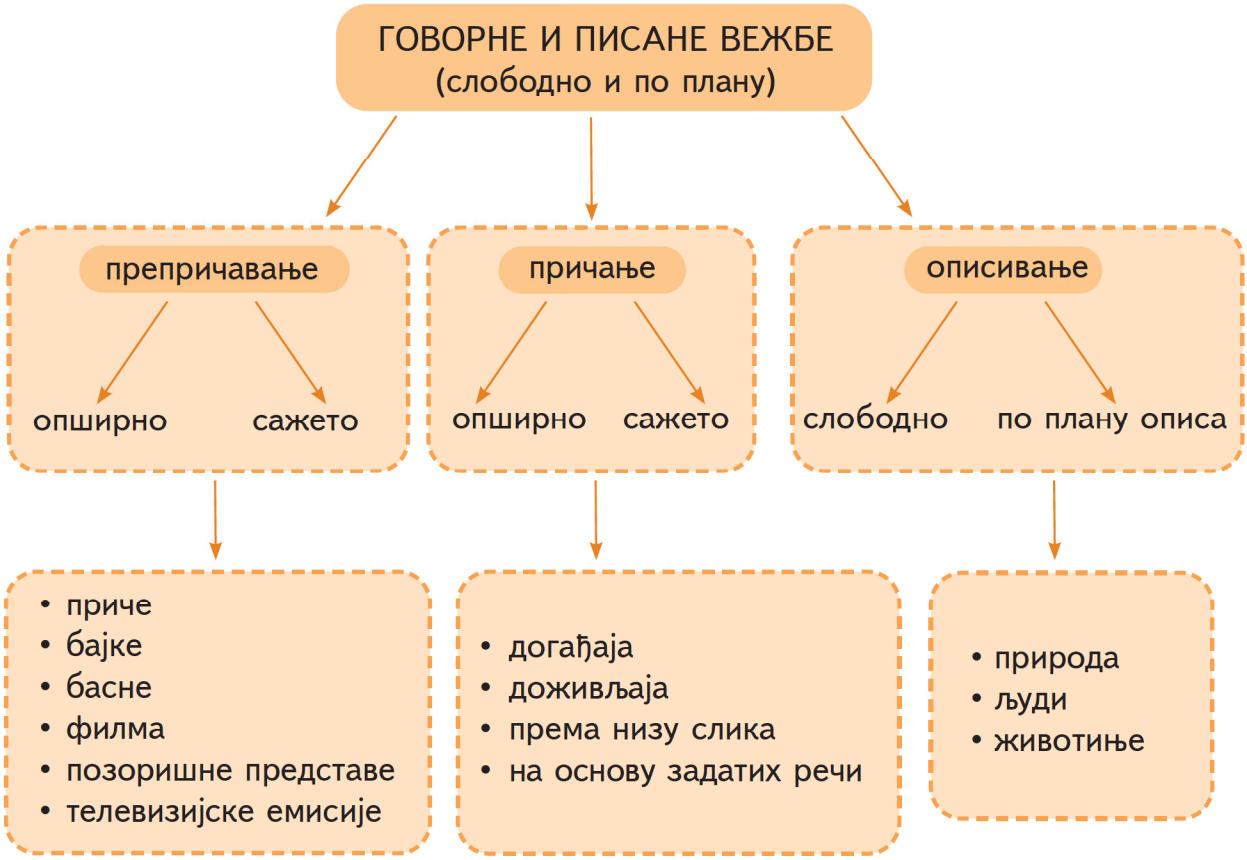
. поступци;

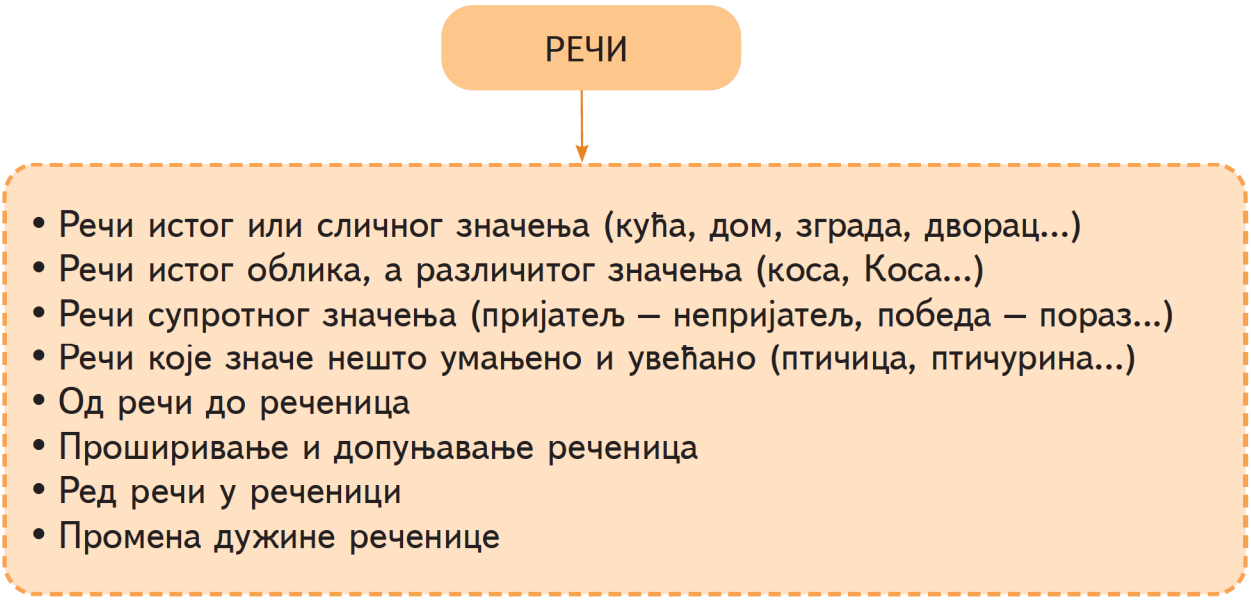
. размишљање;

. твоје мишљење о џину.

ПОДСЕТИ СЕ

ГОВОРНЕ И ПИСАНЕ ВЕЖБЕ
(слободно и по плану)
препричавање
опширно
сажето
причање
опширно
сажето
описивање
слободно
по плану описа
• приче
• бајке
• басне
• филма
• позоришне представе
• телевизијске емисије
• догађаја
• доживљаја
• према низу слика
• на основу задатих речи
• природа
• људи
• животиње

РЕЧИ
• Речи истог или сличног значења (кућа, дом, зграда, дворац...)
• Речи истог облика, а различитог значења (коса, Коса...)
• Речи супротног значења (пријатељ – непријатељ, победа – пораз...)
• Речи које значе нешто умањено и увећано (птичица, птичурина...)
• Од речи до реченица
• Проширивање и допуњавање реченица
• Ред речи у реченици
• Промена дужине реченице

ПРОВЕРИ СВОЈЕ ЗНАЊЕ

1. Линијама спој именице с врстом којој припадају. 4

лишће •	• властита именица
Неда •	• заједничка именица
пас •	• градивна именица
песак •	• збирна именица

2. Заокружи ДА или НЕ. 4

а) Присвојни придеви настали од властитих именица увек се пишу великим почетним словом. ДА НЕ

б) Градивни придеви означавају од које грађе је нешто начињено. ДА НЕ

в) Придеви у реченици могу стајати уз све врсте речи. ДА НЕ

г) Придеви се слажу у роду и броју с именицом уз коју стоје. ДА НЕ

3. Од именица датих у загради изведи присвојне придеве. 4

а) _____ роштиљ
(Лесковац)

б) _____ гитара
(Зоран)

в) _____ дани
(зима)

г) _____ библиотека
(Шабац)

4. Писаним словима латинице препиши правилно следећи текст: 5

сутра је унин рођендан радујем се јер ће нас послужити тортом која носи назив грчка краљица поклонићу јој књигу прича о значајним историјским догађајима ева јој је купила сат са римским бројевима

_____

_____

_____

5. Напиши реченицу у којој ћеш употребити личну заменицу за друго лице множине. 1

_____

6. Подвуци личне заменице у следећој реченици: 3

Ти и ја говоримо различитим језицима, али ми смо ипак пријатељи.

7. Заокружи глагол који не припада низу и објасни по чему се разликује од осталих.

ПИСАТИ ЈЕСТИ СИПИТИ СТРУГАТИ ГАЛАМИТИ 2

_____

8. Поред сваке реченице напиши у ком времену се врши радња глагола. 3

а) Наћи ћу најбоље решење! _____

б) Нађа седи у фотељи и чита. _____

в) Прочитао сам занимљиву књигу. _____

9. Попуни табелу. 4

ДРЖАВА	НАРОД
Србија	
	Мађари
Црна Гора	
	Румуни

10. Реченицу препиши тако да неуправни говор преведеш у управни говор. 3

Маша је рекла да сутра неће ићи с нама на излет.

_____

11. Смисли и напиши реченицу у којој ћеш употребити скраћеницу за реч метар.

2

_____

12. Разврстај следеће речи: 4

чашица, баруштина, огледалце, лептирић, торбетина, ципелица, птичурина, књижурина.

Речи умањеног значења: _____

Речи увећаног значења: _____

БОДОВИ	35–39	27–34	20–26	11–19	0–10
	Браво!	Имаш солидно знање!	Добро се сналазиш!	Може то и боље!	Време је за буђење!

САДРЖАЈ

ОВО ЗНАМ

Поновимо 4

ГРАМАТИКА

Збирне именице 8
Градивне именице 10
Описни придеви (поновимо) 12
Присвојни придеви 13
Градивни придеви 14
Род и број придева 15
Личне заменице 16
Глаголи (поновимо) 18
Лице и број глагола 20
Подсети се 22, 23, 24

ПРАВОПИС

Подела речи на крају реда 26
Писање присвојних придева 28
Употреба великог слова (поновимо) 30
Писање имена народа 31
Писање вишечланих географских назива 32
Писање назива књига, часописа и новина 34
Писање назива празника 35
Управни говор 36
Неуправни говор 38
Наводници 39
Сугласник ј 40
Речца НЕ уз именице и придеве 42
Скраћенице 43
Подсети се 44, 45, 46

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

Речи истог или сличног значења 48
Речи истог облика, а различитог значења 50
Речи супротног значења 52
Речи које значе нешто умањено и увећано 53
Од речи до реченица (поновимо) 54
Проширивање и допуњавање реченица 55
Промена дужине реченице 56
Ред речи у реченици 57
Причање 58
Разговарамо 60
Препричавање 62
Извештавање 63
Описивање 64
Подсети се 66
Провери своје знање 67, 68

СРПСКИ ЈЕЗИК – ГРАМАТИКА, ПРАВОПИС, ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА
УЏБЕНИК ЗА ТРЕЋИ РАЗРЕД ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Прво издање
2021. година

Ауторски тим НОВЕ ШКОЛЕ:
Милица Ћук
Драгица Ивановић

Илустрације и дизајн:
Горан Витановић

Рецензенти:
проф. др Тихомир Петровић, Педагошки факултет у Сомбору
Ивана Обрадовић, професор разредне наставе, ОШ „Влада Аксентијевић“ у Београду
Весна Радонић, педагог, ОШ „Краљ Петар Први“ у Београду

Уредник:
Тодор Ћук

Штампа:
„СавПо“ Стара Пазова

Тираж:
3000

Издавач:
НОВА ШКОЛА д.о.о.
Београд, Господар Јованова 22
Тел/факс: 011 2631 652, 011 3284 989

ISBN 978-86-6225-057-5

© Нова школа 2021. Сва права задржана

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

37.016:811.163.41(075.2)

ЋУК, Милица, 1945-
Српски језик : граматика, правопис, језичка култура
: за трећи разред основне школе / [ауторски тим Милица Ћук, Драгица Ивановић ; илустрације Горан Витановић]. - 1. изд. - Београд : Нова школа, 2021 (Стара Пазова : Савпо). - 68 стр. : илустр. ; 28 cm

Податак о ауторкама преузет из колофона. - Тираж 3.000.

ISBN 978-86-6225-057-5

1. Ивановић, Драгица С., 1971- [аутор]

COBISS.SR-ID 33968393

Министар просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије одобрио је издавање и употребу овог уџбеника у трећем разреду основне школе решењем број 650-02-00465/2020-07 од 2. 3. 2021. године.